

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації**
на тему «Близькосхідна політика Турецької Республіки: концептуальне
забезпечення та практична реалізація»,
здобувача наукового ступеня доктора філософії
Ніколаєвої Дарії Олександрівни
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 052 «Політологія»

Попередня експертиза дисертації Ніколаєвої Дарії Олександрівни відбулась на фаховому семінарі, який був проведений кафедрою міжнародних відносин Факультету міжнародних відносин, політології та соціології «16» березня 2021 року.

Актуальність теми дослідження. Дисертація Ніколаєвої Д. О. присвячена дослідженню регіону, який викликає особливу увагу з огляду на наявні паливно-енергетичні ресурси та вигідне геополітичне розташування на перетині шляхів трьох континентів. У постбіполярний період відбувся розворот зовнішньополітичного курсу Туреччини у східному керунку, але відносини з більшістю регіональних акторів мають негативну динаміку. Відтак політика Туреччини щодо Близького Сходу потребує уваги з боку сучасних дослідників з метою з'ясування можливих її векторів, визначення потенційних загроз, а також оцінки перспективи утвердження Туреччини на лідерських позиціях у близькосхідному регіоні.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, під науковим керівництвом доктора політичних наук, професора Коваля Ігоря Миколайовича.

Дослідження проводилось в межах наукової теми кафедри «Міжнародні відносини й політика держав в умовах глобальних трансформацій: концептуальні виміри та зовнішньополітична практика» (державна реєстрація № 0107U012509).

Мета дисертаційного дослідження полягала у виявленні відповідності сучасних доктринальних основ та практичної близькосхідної політики Турецької Республіки національним інтересам країни.

Автор сформулював актуальні, логічні завдання, які відповідають поставленій меті: проаналізувати концептуальні основи близькосхідної політики Турецької Республіки; розкрити еволюцію від доктрини «Нуль проблем зі сусідами» до практики «Нуль сусідів без проблем»; проаналізувати сучасний стан вивченості проблеми близькосхідної політики Турецької Республіки; здійснити порівняльний аналіз відносин Туреччини з

союзниками по регіону – Катаром, Йорданією, Іраном; охарактеризувати особливості конкуренції Туреччини та Саудівської Аравії, ОАЕ, Ізраїлю, Єгипту у регіоні Близького Сходу; розкрити причини наростання кризових тенденцій у відносинах Туреччини як із противниками, так і з союзниками по регіону.

В результаті обговорення дисертації на семінарі визначені найбільш актуальні результати дисертаційного дослідження: обґрунтовано прагматичний характер активізації турецько-катарського альянсу на основі прихильності до політичного ісламу та наявності спільних регіональних противників; досліджено зближення Туреччини та Йорданії на основі спільного розуміння регіональних викликів (проблема Палестини, зростання ролі Ірану, нестабільність в Іраку, біженці зі Сирії); запропоновано наукові підходи до розуміння конкуренції Туреччини та Саудівської Аравії, яка на тлі «Арабської весни» отримала висхідну динаміку під впливом відмінного ставлення до політичного ісламу, військового перевороту в Єгипті та блокування Катару; з'ясовано причини та наслідки ідеологічної та геополітичної конкуренції Туреччини та ОАЕ на тлі регіональних проблем (катарської кризи, громадянської війни у Сирії та Лівії, конкуренції у країнах Африканського Рогу).

Набули подальшого розвитку: розуміння особливостей курсу Туреччини на Близькому Сході після «Арабської весни» і спроби державного перевороту 2016 р.; тлумачення турецько-іранських відносин як конкурентно-кооперативної взаємодії в системі координат «друзі-вороги», яка дозволяє уникати крайнього загострення у ході прагматичного суперництва за регіональне домінування за наявності спільних інтересів; аргументація хвилеподібного характеру напруги в турецько-ізраїльських взаєминах під впливом імперативу палестинського питання при збереженні прагматичних торговельно-економічних відносин; наукові підходи щодо причин висхідної напруги в турецько-єгипетських відносинах (військовий переворот 2013 р., відсторонення від влади «Братів-мусульман», смерть М. Мурсі, введення Туреччиною військ до Лівії та Сирії).

Уточнено: політологічні підходи до характеристики ідеологічних засад близькосхідної політики Туреччини; неоосманський поворот Туреччини пояснено крізь призму особливостей геополітики постбіполярного періоду, наявних конфліктних ідентичностей, намірів взяти на себе відповідальність за процеси в країнах «османського спадку»; тлумачення еволюції від доктрини «Нуль проблем зі сусідами» до практики «Нуль сусідів без проблем» через активне просування Туреччиною претензій на регіональне лідерство, зміщення акцентів від «м'яких» до «жорстких» інструментів зовнішньої політики.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення. Дисертація містить самостійний науковий аналіз емпіричного та теоретичного матеріалу, автор наводить практичні результати, які мають істотне значення для сучасної політичної науки.

Одержані результати є достовірними та об'єктивними. Дисертаційне дослідження Ніколаєвої Д. О. було перевірено автоматизованим сервісом Unischek, й отримано наступні результати: оригінальність – 90,65%, схожість

– 9,35%. Перевірка підтверджує висновок рецензентів щодо самостійності досліджень та висновків здобувача. Всі використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження. Результати та висновки автора дослідження можливо використати у науково-дослідницькій сфері, оскільки здобутки авторки залишають простір для подальшої наукової розробки. Також, висновки та рекомендації здобувачки можуть бути застосовані зовнішньополітичними органами та відомствами України при розробці стратегії двосторонніх відносин із країнами Близького Сходу.

Окремі положення дисертаційного дослідження були впроваджені кафедрою міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова у навчальний процес при викладанні курсів «Теорія зовнішньої політики держав», «Воєнно-політичні аспекти міжнародної безпеки», «Ісламський чинник в світовій політиці», «Релігійний фактор у країнах Близького та Середнього Сходу», «Історія країн Азії, Африки та Латинської Америки», «Зовнішня політика і дипломатія країн Азії та Африки», «Проблеми регіональної безпеки на Близькому та Середньому Сході». (Акт впровадження в ОНУ імені І.І.Мечникова від 08.02.2021 р.)

Також результати дисертаційного дослідження впроваджені в діяльність кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Зокрема під час підготовки навчально-методичного забезпечення та викладання навчальних дисциплін «Глобалізація та політика національної безпеки» та «Європейський Союз в глобальних проблемах сучасності» використано аналітичні матеріали щодо шляхів забезпечення Європейської безпеки та безпеки в Чорноморському регіоні, а також ролі Туреччини в цих процесах. (Довідка про впровадження в ОРУДУ НАДУ №01/13/59 від 16.02.2021 р.)

Деякі результати дисертації впроваджено в навчальний процес кафедри соціально-економічних дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Одеського державного університету внутрішніх справ. (Акт впровадження в ОДУВС від 15.02.2021 р.)

Апробацію наукових результатів було здійснено шляхом участі авторки у роботі загальноукраїнських та міжнародних наукових та науково-практичних конференцій: IV міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика розвитку наукових знань» (м. Київ, 19–20 лютого 2020 р.); V всеукраїнській науковій конференції студентів і молодих учених «Соціально-політичні проблеми сучасності» (м. Дніпро, 20 березня 2020 р.); II науково-практичній конференції «Теорія і практика актуальних наукових досліджень» (м. Дніпро, 28–29 лютого, 2020 р.); міжнародній науковій конференції «Дилеми та перспективи в міжнародних відносинах» (м. Львів, 25 квітня 2020 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди» (м. Одеса, 9 жовтня 2020р.). Дисертація обговорювалася на методологічних семінарах кафедри

міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (2019–2020 рр.).

Перелік наукових публікацій Ніколаєвої Д. О. за темою дисертації. За результатами досліджень опубліковано 12 наукових праць, у тому числі 5 розміщені у виданнях та збірниках наукових праць, визнаних МОН України фаховими, 3 статті у міжнародних періодичних виданнях, а також 4 тезах виступів на науково-практичних конференціях.

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Ніколаєва, Д. О. (2019). Турецько-йорданські двосторонні відносини: розбіжності на тлі спільних інтересів. *ПРИКАРПАТСЬКИЙ ВІСНИК НТШ Думка*, 4 (56), 99–108.

2. Ніколаєва, Д. О. (2019). Турецько-катарський альянс: спільні противники та інтереси у Близькосхідному регіоні. *Держава і право. Серія Політичні науки*, 86, 388–398.

3. Ніколаєва, Д. О. (2020). Ідеологічна та геополітична конкуренція Туреччини та ОАЕ: точки співпраці та зіткнення. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, 1 (7), 181–191.

4. Ніколаєва, Д. О. (2020). Турецько-іранські двосторонні відносини як приклад конкурентно-кооперативної взаємодії. *Політикус*, 1, 69–73.

Статті в зарубіжних виданнях:

5. Nikolaieva, D. (2020). Від суперництва до проксі-воєн: особливості двосторонніх турецько-саудівських відносин. In R. Kordonski, A. Kordonska, Ł. Muszyński (Eds.), *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej*, 1, 335–346. Instytut Nauk Politycznych UWM w Olsztynie, Olsztyn–Lwów.

6. Nikolaieva, D. (2020). Хвилеподібне партнерство та напруга: хиткість двосторонніх взаємин Туреччини та Ізраїлю. In R. Kordonski, A. Kordonska, Ł. Muszyński (Eds.), *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej*, 2, 49–63. Instytut Nauk Politycznych UWM w Olsztynie, Olsztyn–Lwów.

7. Ніколаєва, Д. О. (2020). Наростаюча напруга в турецько-єгипетських відносинах як перешкода стабілізації на Близькому Сході. *Evropský politický a právní diskurz*, 7 (2), 60–67.

8. Ніколаєва, Д. О. (2020). Проблеми двосторонніх відносин Туреччини та Саудівської Аравії в умовах нестабільності стратегічного ландшафту Близького Сходу. *Global Studies Review*, 1 (1), 360–363.

Тези доповідей на наукових конференціях:

1. Ніколаєва, Д. О. (2020). Посилення конфронтації Туреччини та ОАЕ: основні чинники ескалації напруги. У: *Теорія і практика розвитку наукових знань: матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 19-20 лютого 2020 р.), 36–38. Київ: Міжнародний центр науки і досліджень.

2. Ніколаєва, Д. О. (2020). Взаємодія Туреччини та Ірану в системі координат «друзі-вороги». У: *Теорія і практика актуальних наукових досліджень: матеріали II науково-практичної конференції* (м. Дніпро, 28-29 лютого 2020 року), 27–31. Херсон: Видавничий дім «Гельветика».

3. Ніколаєва, Д. О. (2020). Стратегічний альянс Анкара-Доха: переваги та ризики партнерства в контексті претензій Туреччини на лідерство у Близькосхідному регіоні. У: *Соціально-політичні проблеми сучасності*: матеріали V Всеукраїнської наукової конференції студентів і молодих учених (м. Дніпро, 20 березня 2020 р.), 98–101. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля.

4. Ніколаєва, Д.О. Злети та падінні у відносинах Туреччина - ЄС У: *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 9 жовтня 2020 року). Одеса: ОРІДУ НАДУ

Дисертаційна робота Ніколаєвої Дарії Олександрівни є самостійним та інноваційним дослідженням і за науковим рівнем, актуальністю, теоретичною і практичною цінністю, обсягом та оформленням відповідає усім вимогам спеціальності 052 «Політологія» та 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167

Зауваження та рекомендації:

1. Доцільно було б ширше висвітлити у розділі 1, як системний аналіз було застосовано при дослідженні еволюції поняття «Близький Схід»;

2. Бажано показати як близькосхідна політика Туреччини може вплинути на роль та місце України у регіональному та глобальному вимірах.

Відповідність дисертації вимогам, передбаченим пунктом 10 Порядку МОН. Дисертація Ніколаєвої Д. О. на тему: «Близькосхідна політика Турецької Республіки: концептуальне забезпечення та практична реалізація» відповідає вимогам, передбаченим пунктом 10 Порядку МОН, а саме: подана у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису: виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати досліджень, що мають суттєве значення у вивченні зовнішньої політики Туреччини, і свідчать про особистий внесок здобувача.

Вважати, що дисертаційна робота Ніколаєвої Д. О. «Близькосхідна політика Турецької Республіки: концептуальне забезпечення та практична реалізація», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає спеціальності 052 «Політологія» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових) вимогам пп.9, 10, 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми ОНУ імені І. І. Мечникова зі спеціальності 052 «Політологія».

РЕКОМЕНДУВАТИ:

Дисертаційну роботу «Близькосхідна політика Турецької Республіки: концептуальне забезпечення та практична реалізація», подану Ніколаєвою Дарією Олександрівною на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

Головою спеціалізованої вченої ради призначити:

доктора політичних наук, доцента, доцент кафедри історії та світової політики Коч Світлану Вадимівну;

Опонентами призначити:

доктора політичних наук, доцента, професора кафедри політології та міжнародних відносин Національного університету «Львівська політехніка» МОН України Хому Наталію Михайлівну;

кандидата політичних наук, членкиню правління Ради зовнішньої політики «Українська призма» Шелест Ганну Володимирівну.

Головуючий на засіданні,
доктор політичних наук, доцент,
доцент кафедри історії
та світової політики

Коч С. В.

Рецензент:

доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин

Брусилівська О. І.

Рецензент:

кандидат політичних наук, доцент
кафедри міжнародних відносин

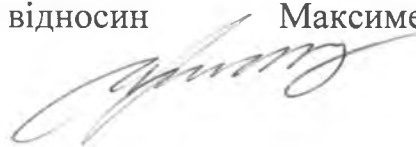
Глебов С. В.

Секретар

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин

Максименко І. В.

«16» березня 2021 р.

